

Nr 13

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 21 december 1949 (nr 655) med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus.

Genom en den 30 december 1954 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 38, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

L a g

angående fortsatt giltighet av lagen den 21 december 1949 (nr 655) med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus.

Härigenom förordnas, att lagen den 21 december 1949 med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus, vilken jämlikt lag den 30 maj 1952 (nr 275) gäller till och med den 30 juni 1955, skall äga fortsatt giltighet till och med den 31 december 1956.

Genom lagen den 21 december 1949 (nr 655) med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus erhöll Kungl. Maj:t fullmakt att beträffande visst sinnessjukhus förordna, att de ärenden om utskrivning från sjukhuset av straffriförklarade m. fl., vilka enligt sinnessjuklagen i första hand skall prövas av sinnessjuknämnden, i stället skall handläggas av en lokal utskrivningsnämnd. I avbidan på att man skulle vinna erfarenhet av den nya ordningen gavs lagen giltighet endast till och med den 30 juni 1952.

Genom lag den 30 maj 1952 har giltighetstiden för 1949 års lag förlängts till och med den 30 juni 1955.

I förevarande proposition föreslås, att 1949 års lag skall erhålla fortsatt giltighet t. o. m. den 31 december 1956.

Gällande bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus

Bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus finnes f. n. som framgår av vad redan sagts dels i sinnessjuklagen den 19 september 1929 dels i lagen den 21 december 1949 med särskilda bestämmelser om utskrivning
Bihang till riksdagens protokoll 1955. 9 saml. 1 avd. Nr 13

från sinnessjukhus. Tillämpningen av sistnämnda lag vid visst sjukhus är som nämnts beroende av Kungl. Maj:ts förordnande. Har sådant förordnande ej meddelats, är sålunda sinnessjuklagens regler tillämpliga.

Enligt *sinnessjuklagen* meddelas beslut om utskrivning från sinnessjukhus antingen av vederbörande sjukvårdsläkare eller av sinnessjuknämnden. Överinspektören för sinnessjukvården äger därjämte befogenhet att förordna om utskrivning i sådana fall, då det enligt lagen ankommer på sjukvårdsläkaren att besluta därom. Vad om överinspektören för sinnessjukvården är stadgat äger, såvitt angår sinnesslövärderna, i stället tillämpning å inspektören för sinnesslövärderna.

Sinnessjuknämnden är utskrivningsmyndighet beträffande den som på grund av sin sinnesbeskaffenhet av domstol förklarats icke kunna fällas till ansvar för begånget brott (N-fall) eller som, enligt vad känt är, under inflytande av sinnessjukdom begått mot annans personliga säkerhet riktat brott, vilket icke blivit beivrat, s. k. O-fall (20 § första stycket, jämfört med 18 § andra stycket). Vidare handlägger sinnessjuknämnden fråga om utskrivning från sinnessjukhus av den som intagits där i samband med frigivning från straffarbete eller fängelse och vissa därmed jämförliga kategorier.

Sinnessjuknämnden kan uppdraga åt sjukvårdsläkaren att beträffande viss person meddela beslut om utskrivning i nämndens ställe. Har sådant uppdrag meddelats och begår därefter den, om vilkens utskrivning är fråga, mot annans personliga säkerhet riktat brott, skall uppdraget anses återkallat (20 § första stycket).

I andra fall än sådana, i vilka beslut om utskrivning enligt nyss återgivna bestämmelser i första hand skall meddelas av sinnessjuknämnden, ankommer det på vederbörande sjukvårdsläkare — samt överinspektören för sinnessjukvården — att förordna därom (P-fall; 20 § andra stycket).

Jämte det sinnessjuknämnden i första hand beslutar om utskrivning av förut angivna kategorier sinnessjuka fungerar nämnden i fråga om övriga sinnessjuka såsom överinstans i förhållande till sjukvårdsläkaren i utskrivningsfrågor. Har sjukvårdsläkaren lämnat framställning om utskrivning utan bifall, må nämligen envar, som äger påkalla utskrivning, hänskjuta utskrivningsfrågan till sinnessjuknämndens prövning (23 §). Nämnden är dock icke skyldig att mer än en gång var fjärde månad pröva sådan framställning om utskrivning. Samma begränsning gäller i fråga om nämndens skyldighet att pröva framställning om utskrivning av straffriförklarad eller annan, om vars utskrivning nämnden i första hand äger besluta (22 § andra stycket).

Sinnessjuknämnden består av fem ledamöter. Chefen för medicinalstyrelsen är självskriven ledamot; övriga ledamöter jämte suppleanter utses av Konungen. Av de särskilt utsedda ledamöterna skall två vara i sinnessjukvård särskilt kunniga läkare. De båda övriga får icke vara läkare, och

den ene av dem skall vara eller hava varit ordinarie innehavare av domarämbete.

Har förordnande meddelats om tillämpning av 1949 års lag beträffande visst sinnessjukhus, skall jämlikt 1 och 3 §§ nämnda lag de utskrivningsfrågor, som enligt vad nyss sagts prövas av sinnessjuknämnden såsom första instans, i stället handläggas av en lokal utskrivningsnämnd. I andra fall ankommer det vid dessa sjukhus på sjukvårdsläkaren ensam att besluta om utskrivning, sjukvårdsläkaren dock obetaget att i dylika fall hänskjuta ärendet till utskrivningsnämndens prövning.

Utskrivningsnämnd skall bestå av sjukvårdsläkaren, en lagfaren ordförande, vilken bör vara innehavare av domarämbete, och en person med erfarenhet i allmänna värv. För särskild utsedd ledamot förordnar Konungen en eller flera suppleanter. Närmare bestämmelser om nämndens verksamhet meddelas av Konungen (2 §). Detta har skett genom instruktion den 10 mars 1950 (nr 79) för utskrivningsnämnd vid sinnessjukhus, ändrad genom kungörelser den 29 juni 1950 (nr 460) och den 12 december 1952 (nr 747).

För att en lokal utskrivningsnämnd skall få skriva ut en intagen fordras att nämnden är enig. Är ledamöterna icke ense, skall, därest någon ledamot så yrkar, ärendet hänskjutas till sinnessjuknämndens prövning. Innan utskrivningsnämnden fattar beslut i ett utskrivningsärende, skall nämndens ledamöter ha skaffat sig personlig kännedom angående den om vars utskrivning är fråga. Är denne redan utskriven på försök, får dock beslut fattas även om icke samtliga ledamöter har sådan kännedom (4 §).

Har utskrivningsnämnden avlagit framställning om utskrivning, kan var och en, som äger påkalla utskrivning, begära att fråga härom hänskjutes till sinnessjuknämndens prövning (7 §). Under förutsättning att förbehåll därom gjorts kan även ett beslut av nämnden om utskrivning av straffriförklarad eller med honom likställd överklagas hos den centrala nämnden av överinspektören för sinnessjukvården (inspektören för sinnesslövärdens) eller statsåklagare. Framställning härom skall göras inom fjorton dagar från dagen för beslutet. Har förbehåll gjorts enligt vad nu sagts, får utskrivningsbeslutet ej gå i verkställighet förrän det visat sig att beslutet blivit bestående eller sinnessjuknämnden annorlunda förordnat (8 §).

Om tillämpning av 1949 års lag meddelades till en början förordnande endast för fyra sinnessjukhus, nämligen Psykiatriska sjukhuset i Stockholm, Ulleråkers sjukhus i Uppsala, S:t Sigfrids sjukhus i Växjö och Sid-sjöns sjukhus i Sundsvall. I samband med förlängningen av lagens giltighetstid förordnades genom kungörelse den 12 december 1952 att lagen skulle tillämpas vid samtliga statens sinnessjukhus samt vid de kommunala sinnessjukhusen i Stockholm, Eskilstuna, Malmö, Hälsingborg, Göteborg, Örebro, Sundsvall och Härnösand.

Utredning om rättssäkerhetsfrågor inom sinnessjukvården

I proposition nr 167/1952 om förlängning av giltighetstiden för 1949 års lag upptogs till diskussion vissa frågor om revision av de gällande utskrivningsreglerna. Bl. a. behandlades förslag om att göra reglerna i 1949 års lag generellt tillämpliga och i så fall skriva in dem i sinnessjuklagen samt att utvidga den lokala nämndens befattning med utskrivningsfrågor till att omfatta även P-fallen. Även förslag om ändrade bestämmelser angående nämndens sammansättning och om införande av rätt för nämnden att delegera beslutanderätten till sjukvårdsläkaren berördes. Av skäl som närmare angavs ansågs emellertid att en revision borde föregås av en mera ingående undersökning av problemen än som då förelåg och att det var nödvändigt att man under utredningen kunde tillgodogöra sig erfarenheter från en icke alltför kort tillämpning av 1949 års lag vid ett ökat antal sjukhus. På grund härav förordades att giltighetstiden för 1949 års lag skulle förlängas med tre år.

En utredning angående nyss nämnda och andra närliggande frågor har sedermera igångsatts. Den 17 juni 1954 tillkallades inom inrikesdepartementet med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande en sakkunnig för utredning av vissa rättssäkerhetsfrågor inom sinnessjukvården. I direktiv för utredningen uttalades (statsrådsprotokollet den 4 juni 1954) bl. a., att såvitt känt erfarenheterna av utskrivningsnämndernas arbete under tiden efter 1952 över lag varit goda och att det syntes vara en allmän uppfattning att systemet med sådana nämnder borde bibehållas. Det borde emellertid noggrant utredas hur systemet verkat i praktiken och om några förbättringar av detsamma borde genomföras. Om det, såsom man hade anledning antaga, befunnos att tiden nu vore mogen för att förläna 1949 års lagstiftning generell giltighet, syntes skäl tala för den lagtekniska förändringen att bestämmelserna intoges i sinnessjuklagen. I direktiven erinrades vidare om att år 1952 frågan varit uppe om att utvidga området för de lokala utskrivningsnämndernas verksamhet till att omfatta även P-fallen och uttalades att utredningen borde avse även detta spörsmål. I samband därmed borde utredas frågan om nämndens sammansättning och beslutförhet och vidare också huruvida och i vad mån nämnden borde äga delegera sin beslutanderätt till sjukvårdsläkaren. Vid sidan av de nu berörda spörsmålen om formerna för utskrivningsprövningen pekades i direktiven även på vissa andra utredningsuppgifter. Enligt sinnessjuklagen är alla på sinnessjukhus för vård intagna underkastade reglerna om retentionsrätt. Det kunde emellertid ifrågasättas — framhölls i direktiven — om icke vissa av de på sinnessjukhus vårdade skulle kunna helt undantagas från dessa bestämmelser liksom fallet är med dem som vårdas på psykiatrisk avdelning vid ett centrallasarett. Man skulle kunna tänka sig att vid sinnessjukhusen inrättades särskilda vårdavdelningar för vilka lagens bestämmelser om reten-

fionsrätt icke gällde. Vidare borde utredas frågan om möjlighet att giva lekmän ökad insyn inom sinnessjukvården ej blott beträffande utskrivningsfrågor utan även i andra vårdfrågor, vilket vore ett gammalt önskemål. Utredningen borde även avse organet för kontinuerlig inspektion inom det ifrågavarade vårdområdet, nämligen överinspektören för sinnessjukvården. — Om det vid utredningsarbetet komme att visa sig önskvärt att reformera bestämmelserna om utskrivningsnämnderna och deras verksamhet i andra hänseenden än som särskilt angivits i direktiven, borde utredningen vara oförhindrad att framlägga förslag därom.

Den nu angivna utredningen har påbörjat sitt arbete men har hittills icke framlagt något förslag.

I detta sammanhang kan omnämnas även en annan utredning, som enligt sina direktiv har att behandla hithörande frågor, nämligen den inom justitiedepartementet verksamma utredningen angående ökade rättsliga garantier vid administrativa frihetsberövanden och därmed sammanhängande spörsmål.

Departementschefen

Föredragande departementschefen, statsrådet Hedlund, har vid remissen till lagrådet framhållit, att den år 1954 tillsatta utredningen rörande de frågor om revision av utskrivningsreglerna, som redovisades i lagstiftningsärendet angående den särskilda lagens förlängning, och vissa andra närliggande frågor om rättssäkerheten inom sinnessjukvården icke kunde beräknas bli färdig inom sådan tid, att ett på dess utlåtande byggt förslag till ny ordning för utskrivningen kunde föreläggas 1955 års riksdag. Vid sådant förhållande syntes det provisorium, som 1949 års lag innebure, böra förlängas ytterligare ett och ett halvt år i avbidan på att den ifrågasatta revisionen skulle kunna genomföras och eventuella följdförfattningar utfärdas.

Lagrådet

Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

Utskottet

Ett gammalt önskemål uppfylldes, då det genom lagen den 21 december 1949 med särskilda bestämmelser om utskrivning från sinnessjukhus blev möjligt att inrätta lokala utskrivningsnämnder vid sinnessjukhusen för handläggning av de frågor om utskrivning av straffriförklarade och likställda, som enligt sinnessjuklagen i första hand ankommer på sinnessjuknämnden. Då man var oviss om huru den nya lagstiftningen i ett par hänseenden skulle komma att verka och önskade vinna erfarenhet härutinnan, gjordes lagstiftningen tidsbegränsad och gällde t. o. m. juni 1952. Av samma skäl genomfördes den i och för sig så angelägna reformen

endast i begränsad omfattning, nämligen vid Psykiatriska sjukhuset i Stockholm, Ulleråkers sjukhus i Uppsala, S:t Sigfrids sjukhus i Växjö och Sidsjöns sjukhus i Sundsvall.

I den proposition till 1952 års riksdag, varigenom giltighetstiden för 1949 års lag föreslogs förlängd till att omfatta även perioden den 1 juli 1952—den 30 juni 1955, framhölls, att flera frågor om revision av bestämmelserna om utskrivning från sinnessjukhus uppkommit och att en särskild utredning av dessa borde verkställas. Utredningen borde, framhölls det vidare, få tillfälle att tillgodogöra sig erfarenheterna från en icke alltför kortvarig tillämpning av den nya lagstiftningen vid ett ökat antal sjukhus. I yttrande över propositionen (nr 30/1952) anförde första lagutskottet, att visserligen starka skäl talade för en slutgiltig lagstiftning i ämnet, men att utskottet dock med hänsyn till de i propositionen anförda skälen icke ville motsätta sig att den provisoriska lagstiftningens giltighetstid förlängdes såsom föreslagits. Därvid förutsatte emellertid utskottet, att förordnande om tillämpning av lagen komme att meddelas i fråga om samtliga sjukhus, där sådant icke av särskilda skäl stötte på organisatoriska eller andra svårigheter. Utskottets yttrande godkändes av riksdagen.

Kungl. Maj:t har sedermera meddelat förordnande om tillämpning av 1949 års lag i sådan utsträckning, att lokala utskrivningsnämnder numera är tillsatta vid alla statliga och åtskilliga kommunala sinnessjukhus. Vidare har såsom framgår av den föregående redogörelsen under år 1954 igångsatts en utredning med uppgift främst att på grundval av erfarenheterna från tillämpningen av 1949 års lag framlägga förslag till en definitiv reglering av ordningen för utskrivning från sinnessjukhus. Enligt vad i propositionen upplysts kan denna utredning icke beräknas bli färdig inom sådan tid, att ett på dess utlåtande byggt förslag kan föreläggas innevarande års riksdag.

Under angivna förhållanden tillstyrker utskottet att 1949 års lag i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag erhåller fortsatt giltighet t. o. m. den 31 december 1956.

Utskottet får därför hemställa,

att förevarande proposition, nr 38, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 15 februari 1955

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Branting*, Lindblom, Per Olofsson, fru Sjöström-Bengtsson*, fru Gärde Widemar*, herrar Lindgren* och Theodor Johansson;

från andra kammaren: herrar Rylander, Lindberg*, Landgren, fröken Öberg, herrar Andersson i Björkäng, Larsson i Stockholm*, fru Eriksson i Stockholm* och fröken Karlsson*.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.
